

Група 11. Всесвітня історія. Урок 40. Етносоціальні проблеми Заходу у другій половині XX – на початку XXI ст. Ладиченко 11 клас с. 24-30.

Етнонаціональні проблеми Заходу у другій половині XX - на початку XXI ст.

Актуалізація предметних компетентностей

Пригадайте, що вам відомо про період рабства у США. Копи і за яких обставин воно було скасоване?

1. Рух афроамериканців США за громадянські права. Мартін Лютер Кінг. Однією з найгостріших внутрішніх проблем США, що сягає корінням у далеке минуле, була расова проблема. Особливо гостро вона стояла перед країною у

1950-1960-х рр. Незважаючи на проголошену конституцією рівноправність американських громадян, США залишалися країною расової нерівності й дискримінації. Наприклад, Верховний суд США 1954 р. скасував роздільне навчання афроамериканських та світлошкірих дітей. Проте расисти відмовилися підкоритися цьому рішення. Коли група афроамериканських школярів у Літл-Рок (штат Арканзас) намагалася відвідувати школу, у якій навчалися світлошкірі діти, расисти вдалися до терору.

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Багато разів я бачив, як негри стояли ззаду, тоді як у передній частині взагалі не було пасажирів. Траплялося і таке, що білі стояли, а задні місця лишилися вільними... Якщо білий чоловік поступався кольоровій вагітній жінці місцем, водій виганяв із автобуса їх обох.

(Із спогадів американського письменника Г. Голдена «Правильний час»)

Прокоментуйте наведений текст. Чи має виправдання таке ставлення до афроамериканців?

Під час виборчої кампанії майбутнього президента США Джона Кеннеді у 1960 р. в одному з південних штатів було заарештовано Мартіна Лютера Кінга - відомого борця за права афроамериканців. Дж. Кеннеді особисто зателефонував його дружині, а тим часом його брат Роберт Кеннеді домігся звільнення пастора під заставу. Як наслідок, Кеннеді здобув перемогу в усіх округах, де більшість становили афроамериканці. Проте полегшити їхнє становище не дозволяла вкрай негативна позиція конгресу.

Не діставши підтримки з боку законодавців, Кеннеді вирішив скористатися юридичними процедурами. Вже у день його інавгурації чорношкірий Джеймс Мередіт написав заяву на навчання в Університеті штату Міссісіпі, поріг якого від часу заснування не переступала нога чорношкірого громадянина США. Отримавши відмову, Мередіт звернувся до місцевого суду, але й там його клопотання було відхилено. Нарешті у вересні 1962 р. остаточно, здавалося б, крапку поставив Верховний суд, який визнав законність вимог афроамериканця. Проте перешкодити реєстрації Мередіта до університету з'їхалися расисти з усього штату й із-за його меж. Судових

виконавців зустріла злива каміння, металеві труби, запалювальна суміш і навіть кулі. Заворушення, внаслідок яких двоє людей загинуло, 28 було поранено і 166 дістали тяжкі тілесні ушкодження, вдалося придушити лише за допомогою армії. Але прецедент був створений - Мередіт отримав можливість відвідувати університет.

На початку 1960-х рр. афроамериканський рух вийшов на новий етап. Він мав характер масової боротьби за соціальні права, досягнення справді громадянського рівноправ'я і доступу до політичної влади. Визнаним лідером афроамериканського руху залишався Мартін Лютер Кінг, якому було присуджено Нобелівську премію миру. 4 квітня 1968 р. він став жертвою замаху, що взагалі поставило країну на межу громадянської війни. Розпочалося «довге гаряче літо» - повстання афроамериканців охопили стільки ж міст, що й за весь попередній рік. На придушення расових безладів уряд кинув 100 тис. поліцейських, національних гвардійців і солдат.

• Мартін Лютер Кінг (другий зліва)

Розгляньте фото. Що вам відомо про цю людину?

Усього за час «чорних бунтів» 1964-1969 рр. загинуло 250 осіб, було поранено майже 11 тис. американців, переважно чорношкірих.

У наступні десятиліття американська влада вирішила проблему расової дискримінації: нині афроамериканці і білошкіре населення мають однакові права.

БЛІЦ-ОБГОВОРЕННЯ

Чому, на вашу думку, проблема расової сегрегації гостро стояла тільки у США?

2. Прояви етнонаціоналізму (проблеми Квебеку, Ольстеру, баскське питання). Однією з найгостріших проблем Канади в 1960-1970-х рр. була національна проблема. Специфікою країни є існування трьох великих етнічних груп: англо-канадці - близько 40 % населення, франко-канадці - близько 27 %, інші національні меншини - близько 33 % (українські канадці - одна з найчисленніших меншин, більше мільйона громадян). Провінція Квебек, 4/5 населення якої становлять франко-канадці, до 1960-х рр. відставала від інших частин країни за рівнем економічного розвитку. Швидка індустріалізація 1960-х рр. докорінно змінила ситуацію.

У 1960-ті рр. Квебек за рівнем економічного розвитку і соціальної структури вже не поступався Онтаріо й північному сходу США. Але це «вирівнювання» не супроводжувалося зміною основних показників, які характеризують становище трудящих мас.

Особливості становища у Квебеку:

- він був провінцією найвищого безробіття;
- низький рівень життя;
- на підприємствах, у конторах переважала англійська мова, без знання якої неможливо було одержати роботу;
- середня платня франко-канадців була на 40 % нижчою, ніж в англо-канадців.

Застаріла система освіти, яка до того ж перебувала в руках церковників, великою мірою спричинила усунення франко-канадців від участі в науково-технічному прогресі. Загострення національного питання поставило під загрозу існування Канадської Федерації.

Франко-канадці почали претендувати на збільшення своєї частки в політичному та економічному житті Канади. У провінції з'явилися сепаратистські організації, які виступали за відокремлення Квебеку від Канади. Деякі з сепаратистських організацій діяли терористичними методами. Найяскравішим проявом сепаратистських настроїв населення Квебеку став бойкот візиту британської королеви Єлизавети II у 1964 р.

Частково проблему Квебеку намагався вирішити лідер ліберальної партії франко-канадець П. Трюдо, якого 1968 р. було обрано прем'єр-міністром Канади. З його ініціативи 1969 р. парламент ухвалив закон про надання французькій мові статусу другої державної мови на федеральному рівні. Значно більше франко-канадців ставали державними службовцями. На потреби розвитку провінції почали виділятися додаткові кошти.

На початку 1982 р. британський парламент прийняв останній закон, який стосується Канади. Цей закон дістав назву Акт про Канаду 1982 р. На основі цього закону канадський парламент 17 квітня 1982 р. ухвалив Акт про конституцію 1982 р.

• Трюдо зі своїм сином Джастіном, який нині є прем'єр-міністром Канади

Нова конституція містила повний текст старої конституції та доповнень до неї, прийнятих британським парламентом до 1975 р., а також новий розділ про основні права і свободи (Хартія прав).

Конституція надала велику самостійність провінціям у вирішенні їх внутрішніх справ. Законодавчу владу в провінціях, які формально очолюються лейтенант-губернаторами, здійснюють законодавчі асамблеї, виконавчу - кабінети міністрів на чолі з прем'єрами.

У конституції не знайшла визнання рівноправність франко-канадської нації. Квебек у ній продовжував розглядатись як одна з провінцій Канади, хоч він і мав мовно-культурну специфіку. У день, коли в Оттаві в присутності королеви Єлизавети II святкували прийняття конституції, у Монреалі відбулася багатотисячна демонстрація

протесту; у Квебеку за вказівкою провінційного уряду було приспущено прапори. Квебек приєднався до законодавчої реформи лише 1987 р.

Проблема Ольстеру. Ольстерська проблема полягає в незадоволенні північно-ірландських католиків поділом Ірландії у 1921 р. та їх нижчим порівняно з протестантами політичним і соціально-економічним статусом. Ольстерська проблема має етноконфесійний характер.

Розвиток цієї проблеми можна поділити на три основні етапи. На першому, який тривав із 1921 р. до кінця 60-х років XX ст., уся повнота влади в Північній Ірландії належала протестантам, а відносини між двома громадами дедалі більше загострювалися; другий - із кінця 60-х років до початку 90-х років XX ст. - характеризується інтенсивною боротьбою католицької меншини за свої права та втручанням британського уряду в урегулювання проблеми; особливістю третього етапу, який розпочався в 90-х роках XX ст. і триває досі, є початок багатосторонніх переговорів про подальшу долю Ольстера та зменшення напруження на північному сході ірландського острова.

У кінці 60-х років XX ст. посилилася боротьба католицької меншості за свої права, оскільки в Північній Ірландії існувала справжня дискримінація за конфесійною та національною ознаками. У 1969 р. у Північну Ірландію було введено війська для підтримки миру (планувалося на 2-3 місяці, а виявилось - на 38 років).

Таким чином, із кінця 60-х років XX ст. у Північній Ірландії почалася громадянська війна. Активну боротьбу розгорнула ІРА (Ірландська республіканська армія). Двома основними джерелами поповнення арсеналів ІРА були США та Лівія. Повстанці постійно підтримували зв'язки з іншими терористичними угрупованнями. Але при цьому, на відміну від ісламських екстремістів, ніколи не прагнули вчинити масові вбивства мирних громадян. Суто по-європейськи завжди намагалися завчасно повідомити про закладені бомби, демонструючи цим, що воюють з «системою», а не з людьми.

Незважаючи на присутність британських військ у регіоні, ІРА протягом 1970- 1980-х років XX ст. вела ефективну кампанію, час від часу роблячи деякі частини Ольстера недоступними для англійців. Поліція і армія не могли протидіяти повстанцям. Вибухи гриміли по всій Англії. Лондон звик до щотижневих кровопролитних акцій повстанців. Бойовики ІРА у такий спосіб намагалися досягнути своїх цілей: безповоротного переходу шести північно-східних графств (тобто Ольстера) під юрисдикцію Республіки Ірландія; припинення дискримінації; рівності прав усіх громадян. Поряд із британськими військами і королівськими ольстерськими констеблями з ІРА боролись і протестантські напіввійськові формування. 10 квітня 1998 р. Угода великодньої п'ятниці побачила світ і передбачала збереження Ольстера у складі Сполученого Королівства з паралельним зміцненням зв'язків з Ірландією.

- Так іноді виглядали свого часу вулиці ірландського Ольстеру

Прокоментуйте зображене. Чому, на вашу думку, дівчинка зовсім не реагує на озброєну людину на вулиці?

- Північна Ірландія та Ірландія

У 1998 р. у Північній Ірландії був створений парламент - Північноірландська асамблея. У 2005 р. керівництво IPA заявило про повну відмову від насилля та про роззброєння. Перехід до демократичних методів боротьби за права етноконфесійної меншини дав змогу розпочати вивід британських військ із Північної Ірландії. 1 серпня 2007 р. офіційно була завершена операція британської армії з підтримки порядку в Північній Ірландії (Ольстері), яка тривала 38 років.

Здавалося б, найстаріша «гаряча точка» Західної Європи перейшла до політичного врегулювання етнополітичного конфлікту, який триває, на думку деяких істориків, ось уже вісім століть. Однак у 2012 р. про своє виникнення оголосила Нова Ірландська республіканська армія, яка останнім часом бере на себе відповідальність за організацію заворушень.

Баскське питання. На сьогодні проблеми сепаратизму є досить актуальними через їх значне поширення у всьому світі. Деякі території, які намагаються відділитися, стають врешті-решт самостійними державами, але деякі так і залишаються частинами країн-лідерів. Країна Басків є яскравим прикладом того, як протягом всієї її історії намагання відокремитись від Іспанії не дало ніяких суттєвих результатів. Особливого загострення це питання набуло в період XX ст. і продовжується у XXI ст. через недосягнення поставленого завдання. Адже конституція Іспанії (1978 р.), ґрунтується на «неподільній єдності іспанської нації, спільній та соборній батьківщині для всіх іспанців», хоча і гарантує «право на самоврядування національностей та регіонів, які є складовою іспанської нації, та солідарність між ними». У роки демократії, на етапі трансформації унітарної франкістської держави в державу автономій, Країна Басків стала однією з 17 автономних областей Іспанії.

Конституція 1978 р. і положення Статуту автономії (1979 р.) враховують історичні особливості взаємин Країни Басків з центром і разом з тим надають їй такий обсяг прав і свобод, якого вона ніколи не мала у своїй історії. У неї є:

- власні парламент та поліція;
- радіо, два телеканали;

- двомовна система освіти;
- своя податкова система.

Баски визнаються як національність. Однак нелегальна військова революційно-політична організація «ЕТА» не захотіла й не зуміла відшукати гідне місце в новій політичній системі суспільства, проголосивши ворогом саме іспанську державу. «ЕТА» вважала за краще добиватися своєї головної мети - проголошення незалежної «Великої Басконії» - терористичними методами.

У діяльності «ЕТА», як основного каталізатора в боротьбі за незалежність з іспанською державою, можна виділити чотири етапи:

- Перший етап (1968-1978 рр.), коли етарівці взяли курс на розгортання революційного руху проти франкізму, а потім зародження демократії, діючи за схемою «акція - репресія - акція». Передбачалося, що теракт провокує державу на репресії, які посилюють підтримку організації серед населення і дозволяють перейти до нових терактів, що викликає, у свою чергу, нову хвилю репресій. Підсумком повинна була стати революція.
- Другий етап (1978-1998 рр.) терористи визначали як «війну на виснаження». Убивства здійснювалися з метою тиску на владу, щоб їй не залишалося нічого іншого, як задовольняти пропоновані вимоги.
- Третій етап (1998-2003 рр.) почався після того, як терористи налагодили співпрацю з поміркованими націоналістами своєї автономної області в особі Баскської націоналістичної партії (далі БНП). Єдиний фронт радикальних і поміркованих націоналістів повинен був, на думку етарівців, значно посилити потенціал тиску на іспанську владу і збільшити шанси на успіх.
- Четвертий етап (з 2003 р. і до сьогодні) став періодом «пом'якшення». Він характеризується охолодженням у відносинах з БНП у діяльності бойовиків. Організація залишилася без чіткої програми дій.

Завдяки ефективним діям іспанських і французьких сил безпеки «ЕТА» помітно ослабла. 2017 р. члени терористичної організації «ЕТА» приступили до повного роззброєння. Поступово керівництво баскської автономії стає на шлях політичного вирішення проблем регіону. У 2003 р. «новий курс» матеріалізувався в «плані Ібарретче», який називався «Політичний статут баскської спільноти». У вересні 2003 р. голова автономного уряду Країни Басків Хуан-Хосе Ібарретче виступив із проектом створення «особливого режиму відносин між нею та іспанською державою, заснованого на вільній асоціації». За «планом Ібарретче», Країна Басків повинна самостійно вирішувати проблеми планування та організації економічного розвитку, трудового законодавства та соціальних відносин, володіти власною судовою системою, мати свої представництва за кордоном. Згідно із проектом, «план Ібарретче» замінив би конституцію Іспанії, європейське та міжнародне право. По суті, втілення проекту в життя передбачало досягнення якогось проміжного рубежу між повною незалежністю Країни Басків і її автономією. При голосуванні в баскському парламенті в грудні 2004 р. прихильникам цього плану вдалося добитися його схвалення з невеликою перевагою (39 проти 35 голосів). Однак провідні політичні партії Іспанії відкинули його як такий, що суперечить конституції. А в лютому 2005 р. його з переважною більшістю голосів відхилили й кортеси.

28 червня 2008 р. парламент регіону, населеного басками, прийняв рішення про проведення в жовтні опитування населення, що могло б вирішити питання незалежності від Іспанії в 2010 р. Центральний уряд Іспанії оскаржив рішення керівництва Країни Басків у конституційному суді, звинувативши політиків у сепаратизмі і порушенні конституції.

• Живий ланцюг басків на підтримку незалежності Каталонії

Отже, можна зробити висновок, що баскський сепаратизм, який зародився досить давно, загострився наприкінці XX ст. та набув досить великого розмаху. На сьогодні баски мають повну автономію своєї держави, але для них цього недостатньо. Керівництво Іспанії не зацікавлене в незалежності Країни Басків через високий економічний та культурний розвиток цього регіону. Також важливим фактором є те, що Іспанія є багатонаціональною країною і окрім басків на незалежність можуть претендувати такі області, як Галісія та Каталонія. Остання зробила таку спробу 2017 р., а це вже може спричинити національний конфлікт у державі, що призведе до її роздробленості, а також втрати політичного, економічного впливу в регіоні. Тому уряд Іспанії вимушений проводити більш гнучку політику в питанні баскського сепаратизму.

Формуємо предметні компетентності

Хронологічну

1. У якому році було «довге гаряче літо»?
2. Складіть хронологічну таблицю Ольстерської проблеми, зазначте часові межі та суть кожного етапу.

Просторову

Покажіть на карті, де знаходяться Квебек, Ольстер і Країна Басків. Як територіальне розташування регіонів впливає на внутрішню ситуацію в них?

Інформаційну

Використавши додаткові джерела, складіть історичний портрет Мартіна Лютера Кінга.

Логічну

1. Чому в такій демократичній країні, як Канада, виникла проблема з франкомовним населенням?
2. Які економічні причини Ольстерської проблеми?
3. Чому баски, маючи широку політичну автономію, незадоволені своїм статусом?

Аксіологічну

Висловіть своє ставлення до боротьби воєнізованих угруповань, таких як ІРА та «ЕТА», за права певної частини населення.

Громадянську

За які свої права найактивніше боролися афроамериканці в 1950-1960-х рр.?

Дати і події

1979 р. - ухвалення Статуту автономії Країни Басків

17 квітня 1982 р. - прийняття канадським парламентом Акта про конституцію 1982 р.

10 квітня 1998 р. - підписання Угоди великодньої п'ятниці стосовно Ольстеру